

Boek over de Deltawerken

De Deltawerken behoren tot de iconen van Nederland en dragen in belangrijke mate bij aan het imago van Nederland in het buitenland. Rijkswaterstaat wil, met inbreng van zo veel mogelijk betrokkenen, een boek produceren dat een helder beeld geeft van de Deltawerken als geheel. Het boek wordt aantrekkelijk, goed leesbaar en voorzien van aansprekende illustraties. Er wordt een verbinding gemaakt tussen verleden, heden en toekomst. U heeft al een bijdrage geleverd door ons materiaal te sturen of aanwezig te zijn op de bijeenkomst in maart. Daarvoor alvast mijn hartelijke dank. In deze nieuwsbrief krijgt u een eerste beeld van een aantal facetten van de Deltawerken.

Bert Toussaint

Uw Inbreng

Inleiding

Veiligheid

Techniek & Innovaties

Regionale economische ontwikkelingen

Waterhuishouding & Ecologie

Toerisme / recreatie

Deltawerken als cultureel icoon

Dankwoord

Inleiding

Door Bert Toussaint

Waarom een boek over 60 jaar Deltawerken? Een overzichtswerk van dit fameuze project ontbreekt. Goede boeken die een helder beeld geven van het project als geheel, die zowel wetenschappelijk verantwoord als goed leesbaar zijn, en voorzien van verhelderende en aantrekkelijke illustraties, zijn niet voorhanden. Dit is een belangrijk gemis. De Deltawerken behoren immers tot de iconen van Nederland en dragen in belangrijke mate bij aan het imago van Nederland in het buitenland. De imposante ingenieurswerken laten zien hoe de strijd tegen het water succesvol kan worden gevoerd, als antwoord op de ramp van 1953. De meeste Nederlanders weten weinig over deze werken, terwijl toch het belang ervan voor de samenleving nauwelijks kan worden overschat. In de eerste plaats bieden de Deltawerken een robuust veiligheidsniveau voor Zeeland, westelijk Noord-Brabant en delen van Zuid-Holland. Maar de impact reikt nog verder. De Haringvlietsluizen spelen een essentiële rol in het zoetwatersysteem van Nederland. De Deltawateren spelen een grote rol in de regionale waterhuishouding.

De wegen over de afsluitingsdammen hebben Zeeland in economisch opzicht ontsloten en zo de regionale economie gestimuleerd. De wateren achter de dammen hebben een grote aantrekkingskracht voor watertoeristen. Recreatie is een pijler van de Zeeuwse economie geworden.

Om het boek alvast breed te communiceren en contacten te leggen met deskundigen die in hun werk betrokken waren of zijn met de Deltawerken is deze inspiratie- en kennissessie in het LEF georganiseerd. De sessie heeft veel opgeleverd. Er is feedback gegeven over de opzet van het boek, over de afzonderlijke thema's en over persoonlijke ervaringen en observaties. Dit laatste aspect kwam ook tot uitdrukking in de afgenomen interviews. Bovendien is er het nodige documentatie- en beeldmateriaal overhandigd.

Het boek wordt november 2016 gepresenteerd.

Uw Inbreng

Inleiding

Veiligheid

Techniek & Innovaties

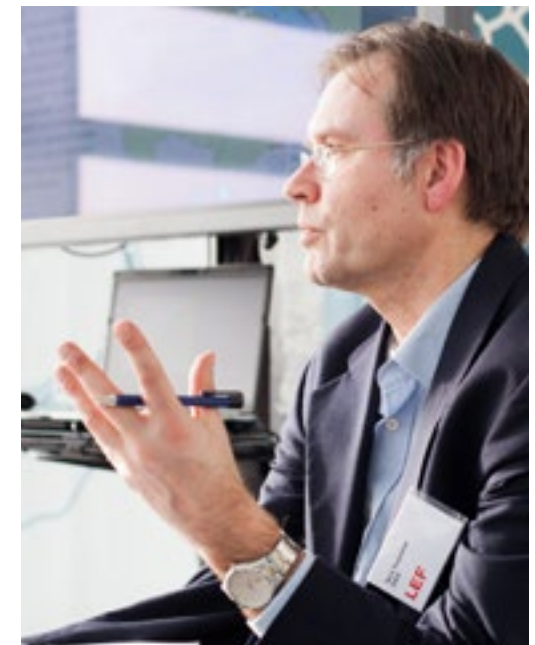
Regionale economische ontwikkelingen

Waterhuishouding & Ecologie

Toerisme / recreatie

Deltawerken als cultureel icoon

Dankwoord

Veiligheid

De Deltawerken staan symbool voor een technologische ontwikkeling die draait om de veiligheid van mens en natuur. De zee is onze vriend, maar ook onze vijand. Omdat er al geruime tijd geen stormvloed is geweest, is het besef van gevaar voor de zee wat afgenomen onder de gemiddelde Nederlander. Het besef van veiligheid is afhankelijk van de polsslag van de tijd. Veiligheid is echter geen constante, we krijgen met nieuwe uitdagingen te maken. Waar we ons in 1953 wapenden tegen de watersnoodramp, is klimaatsverandering vandaag de dag een zorg.

“Hoe zal het gaan als de zeespiegel ineens twee meter hoger is?”

Jaap Geleijnse

“Ik was verantwoordelijk voor de sluiting van de Oosterscheldekering. Net nadat we een sluiting achter de rug hadden, kwam de minister op bezoek. “Heeft de techniek u niet in de steek gelaten?”, vroeg hij. Toevallig ging precies tijdens die sluiting een schuif niet naar beneden. “Nee hoor, een schuif hield er alleen even mee op”, zeiden wij. Gelukkig wist hij niet precies wat dat inhield.”

Meindert Pot

“Kunnen we een oplossing verzinnen waarin we de twee tegenstellingen, open of dicht, tegemoetkomen? Die vraag stelde de multidisciplinaire afstudeergroep waar ik in zat zich. Het was veiligheid versus milieu. Uiteindelijk kwamen we inderdaad met een goede oplossing en ontvingen we er later ook een prijs voor. Dat was een heel mooi afstudeerproject.”

Uw Inbreng

Inleiding

Veiligheid

Techniek & Innovaties

Regionale economische ontwikkelingen

Waterhuishouding & Ecologie

Toerisme / recreatie

Deltawerken als cultureel icoon

Dankwoord

“Ik heb een fantastische tijd gehad.”

Bekijk de herinneringen van:
Jaap Geleijnse, Deltadienst

Marius Arends

“Ik weet nog goed dat ik als tienjarige naar buiten keek en alleen maar water zag, daar waar eerst nog land was. Mijn moeder zei: hup, aankleden! De dijk voor de deur was weg. Toen is mijn leven met de Deltawerken begonnen. Als jonge man ben ik in de sector gaan werken, later ben ik gaan studeren en daarna weer teruggekomen. In 1980 raakte ik betrokken bij de Deltawerken.”

“Hoe veilig is Nederland in 2050?”

“De toekomst is moeilijk te voorspellen.”

“De Zeeuwen van na ’53 waren net zo bang voor hun veiligheid als de Groningers dat nu zijn na de aardbevingen.”

Uw Inbreng

Inleiding

Veiligheid

Techniek & Innovaties

Regionale economische ontwikkelingen

Waterhuishouding & Ecologie

Toerisme / recreatie

Deltawerken als cultureel icoon

Dankwoord

“De veiligheid van de bewoners staat voorop”

Bekijk de herinneringen van:
Jan Verhoeven, Rijkswaterstaat

Uw Inbreng

Inleiding

Veiligheid

Techniek & Innovaties

Regionale economische ontwikkelingen

Waterhuishouding & Ecologie

Toerisme / recreatie

Deltawerken als cultureel icoon

Dankwoord

**“We hebben de torens
zien verrijzen.”**

Bekijk de herinneringen van:
Koos Kamsteeg, Rijkswaterstaat

Innovaties

De wonderen die Nederland verricht met water zijn ver buiten onze landsgrenzen bekend.

De bouw van de Deltawerken zijn als een etalage voor de toekomst en een speeltuin voor ingenieurs voor Nederland en daar buiten. Omdat ieder Deltawerk achteraf uitvoerig werd geëvalueerd, was de bouw een belangrijke leerschool. Innovatieve technieken en innovatief vermogen waren essentieel, in welke rang van het proces dan ook. Het wij-gevoel was tijdens de uitvoering erg belangrijk.

“De periode voor de Deltawerken was zeer innovatief op het gebied van waterbouwkunde.”

Jeroen van der Kuijp

“Het maken van de beteugelingsdam aan de bouwput in het Haringvliet is me het meest bijgebleven. Het was tijdelijk werk omdat het Haringvliet flink tekeer ging en hard stroomde. Dat maakte het spannend en heel interessant. Het maken van het zinkwerk was ook erg enerverend om bij te zijn. Heel mooi werk, maar het verdween allemaal onder water.”

Joost Visser

“Op de lagere school werd ik voor het eerst met de Deltawerken geconfronteerd. Op school zagen we films over de aanleg van de Haringvlietsluizen. Een kabelbaan gooide grote blokken in het water, dat vond ik geweldig. Die zwartwit beelden van toen staan nog steeds in mijn geheugen gegrift. Als je later bij Rijkswaterstaat komt te werken, ben je trots op hoe we dat met elkaar hebben gedaan.”

Uw Inbreng

Inleiding

Veiligheid

Techniek & Innovaties

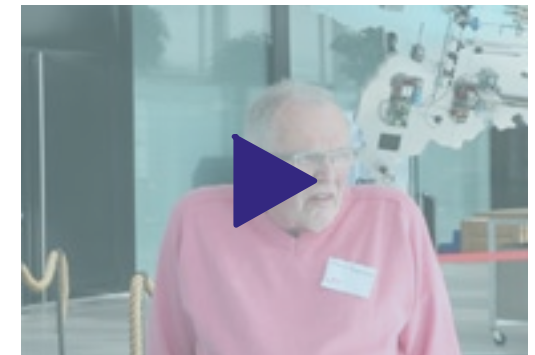
Regionale economische ontwikkelingen

Waterhuishouding & Ecologie

Toerisme / recreatie

Deltawerken als cultureel icoon

Dankwoord

“Ineens werd ik secretaris.”

Bekijk de herinneringen van:
Albert Hogendoorn, Projectgroep

Daan von Eugen

“Wanneer de sluiting van een zeegat is afgerond, de stroom uit gaat, gaan alle sleepboten blazen. Dat is het allermooiste en het meest emotionele van het verhaal. Het gaat dan niet om de techniek, maar puur om de emotie.”

Rinus Keesmaat

“Ik was medewerker van de Deltadienst tijdens de eerste sluiting van het Volkenrak. Ik was nog relatief jong en hield me bezig met de technische kant van het verhaal. Ik vond de vrijheid om de zaken en de techniek te ontwikkelen die nodig is om de Deltadienst en de Deltawerken te realiseren heel interessant.”

Uw Inbreng

Inleiding

Veiligheid

Techniek & Innovaties

Regionale economische ontwikkelingen

Waterhuishouding & Ecologie

Toerisme / recreatie

Deltawerken als cultureel icoon

Dankwoord

“Toen lag er een vrachtwagen op z’n kantje.”

Bekijk de herinneringen van:
Marius Arends, uitvoering

Uw Inbreng

Inleiding

Veiligheid

Techniek & Innovaties

Regionale economische ontwikkelingen

Waterhuishouding & Ecologie

Toerisme / recreatie

Deltawerken als cultureel icoon

Dankwoord

**“God schiep de wereld,
maar de Nederlanders
schiepen Nederland.”**

**“Om te innoveren moet
het soms misgaan.”**

**“De jaren ‘70 zijn een
keerpunt in innovatie.”**

Economie

De opbrengt van de Deltawerken uit zich in allerlei gebieden. De zoetwatervoorziening voor de landbouw is beter georganiseerd, de waterhuishouding in het Deltagebied verbeterde en de mobiliteit en het binnenvaartscheepverkeer ging erop vooruit. Daarnaast zijn de Deltawerken van invloed op het gebied van recreatie, natuur en economie. Dankzij de toegenomen mobiliteit en de nieuwe verbindingen, is het voor Zeeuwen veel gemakkelijker om in aanliggende provincies aan het werk te gaan en andersom.

“Iedereen wilde graag werken en de mensen konden ook alles. Als er niet gewerkt werd, was dat een uitzondering.”

Henk van den Ouden

“Ik heb de Watersnoodramp bewust meegemaakt. Daarna zijn de Deltawerken gestart. De Grevelingendam en daarin de Grevelingensluis maakte destijds een grootse indruk op mij. Het gebeurde vlak voor mijn deur en ik was nog jong. De mosselbedrijven van mijn grootouders verdwenen daardoor. Voorheen barstte het van de zeehondjes, maar die hebben we toen lange tijd niet meer gezien.”

“Het besluit tot de Deltawerken betekende een ommekeer in Zeeland.”

“Vanwege de Deltawerken rekende men op een gouden toekomst en een groei van Zeeland in zijn geheel.”

“De Deltawerken zijn ook een landschapsproject.”

Uw Inbreng

Inleiding

Veiligheid

Techniek & Innovaties

Regionale economische ontwikkelingen

Waterhuishouding & Ecologie

Toerisme / recreatie

Deltawerken als cultureel icoon

Dankwoord

“U kunt wel benzine krijgen, maar niet betalen.”

Bekijk de herinneringen van:
Jon van Rooijen, Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed

Uw Inbreng

Inleiding

Veiligheid

Techniek & Innovaties

Regionale economische ontwikkelingen

Waterhuishouding & Ecologie

Toerisme / recreatie

Deltawerken als cultureel icoon

Dankwoord

“Verburg was een man van gezag. Zijn persoon vertegenwoordigde de economie van Zeeland en werd wel de ‘vijfde gedeputeerde’ genoemd.”

Waterhuis- houding & Ecologie

De Deltawerken: kraamkamer van integraal waterbeheer. De zoet-watervoorziening is er dankzij de Deltawerken waarschijnlijk beter op geworden. De Deltawerken hebben zelfs in het westen en midden van het land een belangrijke functie als het gaat om waterkwaliteit en waterhuishouding. Waterstromen werden beter beheersbaar, via de aangelegde scheepvaart-, doorlaat- en uitwateringssluizen wordt dagelijks vers water ingelaten en overtollig of vervuild water afgevoerd. Dankzij de aanleg van dammen ligt de grens tussen zoet en zout water verder westwaarts en is er minder zoet rivierwater nodig om de verhouding voor de landbouw in balans te houden. Wel waren er aanvullende plannen en is er goed beheer nodig om de ecologische kwaliteit in het gebied verder te verbeteren.

Jaap Rus

“Ik ben de oudste van het gezelschap en was hoofd beheer en onderhoud waterhuishouding en waterkering van de directie Zeeland. Namens de directie was ik gekoppeld aan de Deltadienst. Ik was lid van een paar belangrijke werkgroepen. Met gespecialiseerde mensen maakten we strategieën die ik moest omzetten in daadwerkelijke operaties. ‘Hoe voorzie je het grootste bouwkundige kunstwerk ter wereld van een intelligent stel hersenen?’ was de vraag die ik probeerde te beantwoorden.”

Jan van Beek

“Ik begon met de caissons van het Brouweshavense Gat. Daarna zat ik bij de Oosterscheldekering. Vervolgens heb ik een studie gevolgd en allerlei computermodellen begeleid. Mijn werk voor de Deltakering was de kers op de taart. Ik ontwierp een zoetzout-scheidingsstelsel, die we samen met het waterbouwkundig laboratorium verbeterden. Dat was het mooiste project.”

Uw Inbreng

Inleiding

Veiligheid

Techniek & Innovaties

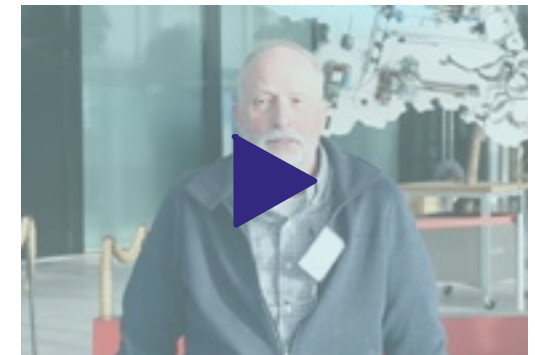
Regionale economische ontwikkelingen

Waterhuishouding & Ecologie

Toerisme / recreatie

Deltawerken als cultureel icoon

Dankwoord

“Er was een drive om het voor elkaar te krijgen.”

Bekijk de herinneringen van:
Hans Dorr, aannemer

Uw Inbreng

Inleiding

Veiligheid

Techniek & Innovaties

Regionale economische ontwikkelingen

Waterhuishouding & Ecologie

Toerisme / recreatie

Deltawerken als cultureel icoon

Dankwoord

**“Het heeft lang geduurd
voordat we dezelfde taal
spraken”**

Bekijk de herinneringen van:
Jan Leentvaar, Deltadienst

Toerisme / recreatie

Zon, zee en strand. Naast functioneel, zijn de Deltawerken ook in recreatief opzicht aantrekkelijk. Drooggevallen oevers als decor om in te wandelen of fietsen, nieuwe zandpaden vormen een nieuw waddegebied voor zeehonden en broedende vogels. Door de aanleg van de Deltawerken is op sommige plekken natuur verloren gegaan, maar er was ook aandacht voor de balans tussen waterveiligheid en natuur. Daar is de Oosterscheldekering een goed voorbeeld van. Dankzij de Deltawerken en de daarmee bereikte betere bereikbaarheid groeide het toerisme in Zeeland.

“Soms heb ik heimwee naar mijn jeugd.”

Leo Santbergen

“Als kind ging ik naar de Oosterschelde om naar de zeehonden te kijken. Dat was voor de Deltawerken er waren. Ik genoot van de heerlijke zilte lucht en de dynamiek van de natuur. Het gebied is inmiddels heel erg veranderd. Ik verlang regelmatig terug naar de zeehonden en die zilte lucht.”

Niek Jonkman

“Ik woonde in het zuiden van Limburg. Ik vond de tv uitzendingen over de sluitgaten heel bijzonder als kind. Dat maakte destijds een behoorlijke indruk op mij. Wel is het inmiddels zo lang geleden en zo ver weggezaakt, dat ik niet meer kan reconstrueren wanneer dat nu precies was, hoe oud ik toen was en in welk jaar het zich afspeelde.”

Uw Inbreng

Inleiding

Veiligheid

Techniek & Innovaties

Regionale economische ontwikkelingen

Waterhuishouding & Ecologie

Toerisme / recreatie

Deltawerken als cultureel icoon

Dankwoord

“Zeeland is veel grootschaliger geworden.”

Bekijk de herinneringen van:
Hans Buiter, historicus ANWB

Uw Inbreng

Inleiding

Veiligheid

Techniek & Innovaties

Regionale economische ontwikkelingen

Waterhuishouding & Ecologie

Toerisme / recreatie

Deltawerken als cultureel icoon

Dankwoord

**“Destijds werd de
bewuste ontwerpkeuze
gemaakt om de werken
zo min mogelijk te laten
zien.”**

**“Zeeland is de
Deltawerken, zou je
haast zeggen.”**

Deltawerken als cultureel icoon

CNN heeft de Deltawerken uitgeroepen tot achtste wereldwonder. Het project is in de loop der tijd uitgegroeid tot prominent onderdeel van het beeld dat Nederland in het buitenland wil uitdragen als innovatief waterbouwland. Omgekeerd behoren de werken tot de beelden die het buitenland van Nederland construeert en uitdraagt. Wat maakt de Deltawerken tot icoon? Naast de technische en innovatieve aspecten heeft dit ook te maken met de ontwerpqualiteiten, de dialoog met het landschap en het water.

Gedurfd, vernieuwend, integraal: die kwaliteiten raken aan onze -geïdealiseerde- nationale identiteit.

Peter Veelo

“Ik werkte van 1983 tot 1984 op de meeboten. Dat geeft het werken aan de Oosterschelde een hele andere dimensie. Dan ervaar je de kracht van wind en water pas echt. Het geeft een totaal ander gevoel. Ik kijk terug op een heel bijzonder jaar en een uniek project in mijn werkzame leven bij RWS.”

Cor Veld

“Midden jaren 70 streden we een gigantische strijd tussen Rijkswaterstaat en belangengroepen. Door met elkaar in gesprek te gaan, zag ik kans deze strijd in evenwicht te brengen. Dan blijkt ineens dat je het over 80% van de zaken wél met elkaar eens bent. Door de aandacht op de verschillpunten te richten, vonden we goede oplossingen voor veiligheid, waterhuishouding, natuur, landschap en recreatie.”

Uw Inbreng

Inleiding

Veiligheid

Techniek & Innovaties

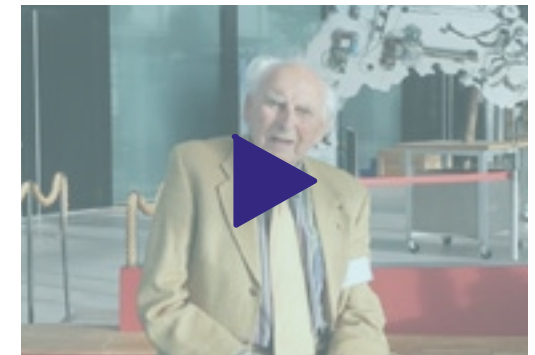
Regionale economische ontwikkelingen

Waterhuishouding & Ecologie

Toerisme / recreatie

Deltawerken als cultureel icoon

Dankwoord

“Er wordt nu nog gewerkt met de systemen die wij ontworpen hebben.”

Bekijk de herinneringen van:
Jaap Rus, Rijkswaterstaat

Bholu Balgobind

“Ik werkte bijna 38 jaar bij de dienst der Zuiderzeewerken. Ik heb daar veel werkzaamheden gedaan op het gebied van doorberekenen van de dijkhoogten. Het ging daarbij met name om zeevaart- en verkeersveiligheid. Ik ben nu drie jaar met pensioen, maar ik kijk nog steeds heel goed terug op mijn periode bij Rijkswaterstaat. Ik ga als ambassadeur van Rijkswaterstaat door het leven, zowel in Nederland als in het buitenland.”

“Niemand kan de Deltawerken in één keer ervaren.”

“Als we het over iconen hebben, hebben we het over het verleden. In dit geval hebben we het ook zeker over de toekomst.”

“Je hebt het als icoon pas echt gemaakt als je een postzegel hebt. “

Uw Inbreng

Inleiding

Veiligheid

Techniek & Innovaties

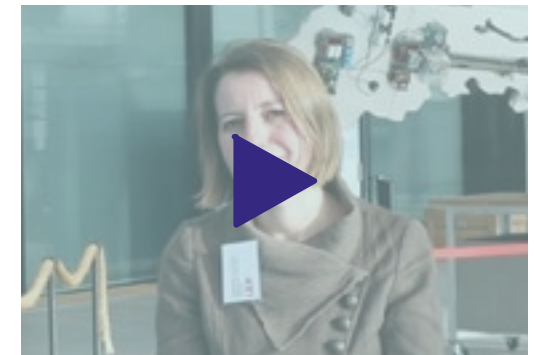
Regionale economische ontwikkelingen

Waterhuishouding & Ecologie

Toerisme / recreatie

Deltawerken als cultureel icoon

Dankwoord

“De Deltawerken zijn heel bijzonder.”

Bekijk de herinneringen van:
Jacqueline von Santen, Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed

Dankwoord Door Bert Toussaint

Veel dank voor alle bijdragen, zowel van de deelnemers aan het symposium als de aangereikte ideeën per mail. Wij zijn bezig om alle aangeleverde bijdragen een plek te geven in het verdere proces. Wij hopen dat de auteurs, als daartoe aanleiding is, nog een keer persoonlijk met u contact mogen opnemen.

Het doel is om het boek gereed te hebben in november 2016. Voor de boekpresentatie krijgt u allemaal een uitnodiging en dan zult u een exemplaar van het boek uitgereikt krijgen. Wij hopen u dan weer te zien!

Heeft u vragen of suggesties, mail mij:
bert.toussaint@rws.nl

Uw Inbreng

Inleiding

Veiligheid

Techniek & Innovaties

Regionale economische ontwikkelingen

Waterhuishouding & Ecologie

Toerisme / recreatie

Deltawerken als cultureel icoon

Dankwoord

